

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili IV (2014)

Paweł Skorut

Uniwersytet Pedagogiczny im KEN w Krakowie

Plan operacyjnego zabezpieczenia przez Służbę Bezpieczeństwa nabożeństwa patriotycznego ku czci Józefa Poniatowskiego i marszałka Józefa Piłsudskiego w katedrze wawelskiej

Kiedy na VIII Zjeździe Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w lutym 1980 roku oklaskami przywitano decyzję Biura Politycznego KC PZPR, o ponownym wyborze Edwarda Gierka na stanowisko I sekretarza KC PZPR, do zaplanowanej mszy świętej w krakowskiej katedrze ku czci patrona księcia Józefa Poniatowskiego i marszałka Józefa Piłsudskiego pozostało nieco ponad miesiąc czasu.

W opracowanym i zaakceptowanym przez ppłk. Jana Billa, naczelnika Wydz. III SB KW MO w Krakowie, i ppłk. Józefa Biela, naczelnika Wydz. IV SB KW MO w Krakowie, planie operacyjno-fizycznego zabezpieczenia uroczystości religijnej, podkreślano możliwość bezpośredniego wystąpienia zagrożenia dla socjalistycznego ładu społecznego oraz niebezpieczeństwa powstania „manifestacji zewnętrznej”, która wobec planowanych na 23 marca 1980 roku wyborów do Sejmu PRL i rad narodowych mogłaby wywołać „negatywny rezonans polityczny”. Jako główne źródła antysocjalistycznej działalności wskazano w dokumencie działaczy powstałej we wrześniu 1979 roku Konfederacji Polski Niepodległej oraz członków istniejącego od 1977 roku Studenckiego Komitetu Solidarności.

Co ciekawe, ale i też charakterystyczne dla tego typu planów Służby Bezpieczeństwa, dokument ten przewidywał zastosowanie wielopłaszczyznowych rozwiązań, których celem było pełne zneutralizowanie spodziewanego zagrożenia jeszcze przed jego wystąpieniem. A zatem prócz działań typowo prewencyjnych i charakterystycznych dla komunistycznych służb specjalnych, polegających na m.in. przeprowadzaniu rozmów z figurantami, również przewidywano, a właściwie planowano aresztowania na 48 godzin tych spośród działaczy KPN, którzy w ocenie funkcjonariuszy SB mogli stanowić zagrożenie.

Równie ciekawym fragmentem dokumentu, który uwidoczniał daleką nonszalancję funkcjonariuszy Wydz. IV SB KWMO, zajmujących się zwalczaniem działań antysocjalistycznych i rozpracowaniem kościołów i związków wyznaniowych, było zaplanowanie rozmów operacyjno-ostrzegawczych z osobami duchownymi, m.in. z ks. Kazimierzem Figlewiczem i ks. Franciszkiem Walenciakiem w sprawie sposobu przeprowadzenia i charakteru planowanej mszy świętej.

Istotną częścią planu jest szczegółowe opisanie działań *stricte* operacyjnych, przewidzianych dla funkcjonariuszy Wydz. IV, szczegółowe opisanie planowanych zachowań poszczególnych funkcjonariuszy, dla których miejsce kultu religijnego – katedra wawelska – było terenem pracy operacyjnej, a także sposób zaplanowania zaplecza technicznego i jego przewidywany wymiar.

Prezentowany dokument jest również doskonałym przykładem skali prężenia mięśni przez służby PRL w sytuacji komfortu, tzn. posiadania informacji wyprzedzających o możliwych zajściach, mogących mieć „negatywny rezonans polityczny”. Niestety nie wszystko dało się przewidzieć. Spektakularnym aktem protestu, który wstrząsnął nie tylko krakowską, ale i ogólnopolską opinią publiczną było wydarzenie z 21 marca 1980 roku. Na płycie Rynku Głównego w Krakowie, w proteście przeciwko zмовie milczenia na temat zbrodni katyńskiej, aktu samopodpalenia dokonał Walenty Badyłak.

1980 marzec 11, Kraków – plan

Kraków, dnia 11 marca 1980 r.

Zatwierdzam

Tajne

[:] [*]^a

Egz. nr [:] 2

Plan

operacyjno-fizycznego zabezpieczenia nabożeństwa ku czci J[ózefa] Piłsudskiego w Katedrze na Wawelu w dniu 19.03.1980 r.

I. Sytuacja:

W dniu 19.03.1980 r. o godz. 8.30 z inicjatywy b[yłych] legionistów odprawiona będzie w Katedrze Wawelskiej tradycyjna msza ku czci Józefa Piłsudskiego a także w tym roku po raz pierwszy ku czci Józefa Poniatowskiego. Po mszy przewidziane jest składanie wiązanek kwiatów w krypcie J[ózefa] Piłsudskiego.

Impreza powyższa może być pretekstem dla przywódców grup antysocjalistycznych, a przede wszystkim [dla] KPN i SKS do zorganizowania manifestacji zewnętrznej, która w kontekście wyborów do Sejmu i rad narodowych miałaby szczególnie negatywny rezonans polityczny.

W związku z powyższym planuje się zabezpieczyć uroczystość wawelską poprzez:

- realizację szerokich działań profilaktycznych w okresie poprzedzającym nabożeństwo;
- likwidację skoncentrowanymi siłami SB dnia 19 bm. prób manifestacyjnego wyjścia elementów antysocjalistycznych na ulice Krakowa.

II. Działania operacyjne w zakresie profilaktyki:

1. Wydziały : III, IV, III-A i II – każdy w swoim zakresie, w dniach 13-19.03.80 r. nasilą kontrolę operacyjną rozpracowanych figurantów z grup antysocjalistycznych w celu:

- a) ujawnienia prób i zamierzeń przekształcenia uroczystości religijnej na Wawelu w zewnętrzną manifestację polityczną;
- b) neutralizowania środkami operacyjnymi ujawnionych przygotowań do takiej manifestacji.

Wszelkie informacje w tym zakresie – w trybie natychmiastowym przekazywać do Wydziału IV-go.

Odpowiedzialni za realizację Naczelnicy Wydziałów III, IV, III-A i II.

2. W dniu 18.03.1980 r. Wydział III w porozumieniu z Wydziałem Śledczym dokona profilaktycznych zatrzymań (na 48 godz.) najaktywniejszych figurantów grup antysocjalistycznych, a zwłaszcza tych, którzy 11.11.1979 r. zorganizowali przejście z transparentem KPN z Wawelu pod Pomnik Nieznanego Żołnierza.

Odpowiedzialny za realizację Naczelnik Wydziału III ppłk J. Bill.

3. W dniach 17-18.03.1980 r. Wydział IV przeprowadzi rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze z księżmi:

- Kazimierzem Figlewiczem – kustoszem katedry [Wawelskiej]
/mjr Henryk Kudła/
- Franciszkiem Walenciakiem – proboszczem parafii wawelskiej.

Celem tych rozmów jest:

- nakłonienie tych duszpasterzy modłów do nadawania wspomnianej imprezie oprawy wyłącznie religijnej;
- ewentualne przedłużenie modłów (w przypadku ujawnienia symptomów świadczących o przygotowaniach do wyjścia na ulice), do czasu stopniowego rozczłonkowania się zasadniczej grupy uczestników.

III. Zabezpieczenie operacyjno-fizyczne w dniu 19.03.1980 r.

1. Od godz. 7.00 do 8.30 przeprowadzona zostanie penetracja Wzgórza Wawelskiego pod kątem ujawnienia i usuwania ewentualnych ulotek, napisów, ogłoszeń itp. związanych z planowaną uroczystością ku czci J[ózefa] Piłsudskiego.

Penetracji dokonają:

[:] *st. sierż. K. Aleksanderek*

[:] *ppor. R. Orzechowski*

O każdym fakcie ujawniania i usunięcia napisów, ulotek powiadomią Naczelnika Wydziału IV telefonicznie.

2. Od godz. 7.30 do czasu zakończenia uroczystości łącznie z opuszczeniem wzgórza wawelskiego uczestników, prowadzona będzie wnikliwa obserwacja osób wchodzących na Wawel. Obserwację przeprowadzać będą:

a) Przy drodze królewskiej – od strony ul. Podzamcze:

[:] *sierż. szt. R. Budka + 2*

[:] *plut. J. Gondek*

[:] *ppor. T. Czerwiński*

b) Przy wjeździe głównym na wzgórze, od strony hotelu garnizonowego W[ojska] P[olskiego]:

[:] *ppor. Z[bigniew] Cioś + 2*

[:] *ppor. J. Dyśko*

[:] *sierż. szt. J. Rochwałik*

c) Przy schodach prowadzących od strony ul. Smoczej:

^b[:] *sierż. szt. L. Korda*

[:] *kpt. K[azimierz] Szczęśniak*

[:] *J. Soja^b*

Zadaniem tych grup jest:

- ujawnienie i zatrzymanie osób, które będą usiłowały wnieść na Wawel drzewce do flag i transparentów, transparenty, wydawnictwa bezdebitowe i inne materiały propagandowe o negatywnej treści politycznej;

- niezwłoczne przewiezienie do budynku KWMO osób zatrzymanych z zakwestionowanymi materiałami i przedmiotami;
- informowanie – drogą radiową – o każdym istotnym fakcie mogąącym mieć związek z zabezpieczaną imprezą.

Każda z grup dysponować będzie samochodem osobowym, wyposażonym w radiostację stacyjną.

3. Przebieg nabożeństwa w katedrze o godz. 8.30 oraz składanie kwiatów w krypcie J[ózefa] Piłsudskiego zabezpieczą:

[:] *sierż. szt. M.* [°] z magnetofonem

[:] *ppor. A[dam] Wypasek* [z magnetofonem]

[:] *ppor. M. Bednarski* [z magnetofonem]

Zadaniem wymienionych jest:

- utrwalić na taśmach magnetofonowych treść kazania, ewentualnych przemówień i intencji w czasie mszy i w krypcie;
- utwalenie – po zakończeniu uroczystości – ewentualnych: haseł, okrzyków itp., wznoszonych przez uczestników nabożeństwa przed katedrą i na trasie rozejścia;
- dokumentowanie zachowania uczestników grupy, gdyby taka się uformowała i usiłowała wyjść na ulice miasta;
- ujawnienie przywódców i agitatorów oraz wskazanie ich grupie interwencyjnej, zlokalizowanej na parkingu obok kościoła św. Idziego (u wylotu ul. Grodzkiej);
- opracowanie pisemnej relacji z przebiegu uroczystości w katedrze i krypcie – na ręce Naczelnika Wydziału IV.

4. Zachowanie i reakcje zgromadzonych w katedrze i krypcie – przez cały czas uroczystości – śledzić będą:

[:] *st. sierż. K.* [°]

[:] *ppor. R[yszard] Orzechowski*

i na bieżąco przekazywać informacje odpowiedzialnemu za zabezpieczenie[:] *ppłk. J. Bielowi*, którego stanowisko znajdować będzie się przed wejściem do budynku nr 3 na dziedzińcu obok katedry.

Informacje dotyczyć winny przede wszystkim:

- ujawnionych w katedrze osobach i grupach, które swoim zachowaniem sugerują, iż mogą być inspiratorami do ewentualnego grupowania się z zamiarem zorganizowanego wyjścia;
- osobach, które przemyciły do katedry: transparenty, hasła i inne emblematy o negatywnej treści;
- innych zjawiskach sugerujących zagrożenie naruszenia porządku i bezpieczeństwa publicznego.

5. Dokumentowanie przy pomocy kamery filmowej i aparatów fotograficznych zachowania się uczestników nabożeństwa na zewnątrz katedry prowadzić będzie grupa wywiadowców [z] Wydziału „B” w składzie:

[:] *st. chor. St.* [°]

[:] *mł. chor. Br. Malinowski*

[:][*]

W przypadku uformowania się grupy z zamiarem wyjścia na ulice, wymienieni przemieszczą się będą do miejsca rozczłonkowania.

Wywiadowcy posługiwać się będą sprzętem krytym.

Szczegółowego instruktażu udzieli im Naczelnik Wydziału „B” ppłk J. Kaim.

6. Od godz. 8.00 do odwołania w rejonie Wawelu (na parkingu pomiędzy kościołem św. Idziego a budynkiem U[rzędu] Dz[ielnicowego] Śródmieście) przebywać będzie[:] 54 osobowa grupa specjalna pod dowództwem[:] *mjr. H[enryka] Kudły* (wykaz pracowników w załączeniu), której zadaniem jest:

a) w przypadku udawania się zorganizowanej grupy uczestników nabożeństwa ze wzgórza wawelskiego na ulice^d miasta:

- zainicjować wobec przechodniów psychozę potępienia;
- zdecydowanie wkroczyć w czołówkę grupy i rozczłonkować;
- zatrzymać przywódców i najaktywniejszych uczestników (przewożąc ich do budynku[:] *komisariatu MO ul. Szlak 35*);
- prowadzić obserwację i ustalenia za innymi uczestnikami grupy, rozproszonymi w wyniku interwencji.

b) zabezpieczenie domniemanej trasy przemarszu i podjęcie interwencji w innych punktach miasta, gdyby tam podjęto próby ponownego organizowania grupy manifestacyjnej.

Dowódca grupy specjalnej posiada do dyspozycji[:] 3 samochody „Nysa” – oznakowane (zaparkowane przed budynkiem nr 65 przy ul. Grodzkiej) oraz środki łączności radiowej.

Dowódca grupy specjalnej podejmuje działania interwencyjne na osobisty rozkaz odpowiedzialnego za całość zabezpieczenia.

Po wykonaniu zadań składa szczegółowe relacje Kierownictwu SB.

IV. Uwagi organizacyjne:

W dniu 14.03.1980 r.[:] *mjr H[enryk] Kudła* przeprowadzi instruktaż w zakresie organizacji i działań grupy specjalnej, a w szczególności:

- strukturę organizacyjną grupy z podziałem na podgrupy i zespoły w poszczególnych Wydziałach;
- formy szybkiego osiągnięcia gotowości na wypadek poważnego zagrożenia;
- realizacja zadań w tłumie (obserwacja, ocena działania, dokumentacja);
- wydzielenie zespołów do realizacji zadań w dniu 19.03.1980 r. w oparciu o niniejszy plan.

2. W porozumieniu z Wydziałem[:] *Prewencji* zabezpieczyć na 19.03.1980 r. trzy samochody „Nysa” oznaczone, wraz z obsadą funkcjonariuszy mundurowych.

Odpowiedzialny za wykonanie[:] *kpt. Waga*

3. W porozumieniu z Komendantem KDMO Śródmieście – zabezpieczyć miejsce w aresztach dla zatrzymanych – na wypadek podjęcia interwencji w dniu 19.03.1980 r.

Odpowiedzialny za wykonanie[:] *ppłk. [c] Rom[an] KDMO Śródm[ieście]*

4. Do dnia 18.03. 1980 r. zabezpieczyć grupę interwencyjną oraz łącznika^e odpowiedzialnego za zabezpieczenie w :

- radiotelefony nasobne
- znaczki rozpoznawcze
- tablice kodowe

Odpowiedzialny za wykonanie[:] *mjr H. Kudła*

5. W dniu 18.03.1980 r. do godz. 12-tej, odpowiedzialny za zabezpieczenie przeprowadzi odprawy instruktażowe na temat zadań wynikających z planu z:

- dowódcą grupy interwencyjnej,
- pracownikami wchodzącymi w skład poszczególnych zespołów.

Do godz. 16-tej d-cy zespołów przeprowadzą wizje lokalne w miejscach zabezpieczenia i skontrolują funkcjonowanie łączności.

Odpowiedzialni za wykonanie d-cy zespołów.

6. W dniu 18.03.1980 r. Naczelnik Wydziału „B” uruchomi na 19 bm. P[unkt] O[b-serwacyjny] na wzgórzu wawelskim i zabezpieczy w nim dyżur odpowiedzialnego pracownika tegoż Wydziału.

7. W dniu 17.03.1980 r. uzgodnić z Naczelnikiem Wydziału Ruchu Drogowego wyznaczenie posterunków na skrzyżowaniach ulic: Straszewskiego i Podzamcze, Stradom – Bernardyńskiej, Grodzkiej – Senackiej – celem zastosowania blokady ruchu, gdyby zaistniała w dniu 19.03 br. taka potrzeba.

Odpowiedzialny za wykonanie[:] *Z-ca Nacz[elnika] Wydz[iału] R[uchu] D[rogowego]*

8. Naczelnik Wydziału Prewencji wydeleguje w dniu 19.03 1980 r. od godz. 7.30 pod Wawel funkcjonariusza mundurowego, którego zadaniem będzie – w przypadku uformowania się grupy z zamiarem wyjścia na ulicę miasta – wezwania uczestników do rozejścia się i udzielenia pomocy grupie interwencyjnej w zapewnieniu porządku.

Odpowiedzialny Naczelnik Wydziału Prewencji[:] *kpt. Waga*

Naczelnik Wydziału III
Ppłk. Jan Bill

Naczelnik Wydziału IV
Ppłk. Józef Biel^f

Źródło: IPN Kr 056/100, *Wybory do Sejmu i wojewódzkich rad narodowych 1980 r. Wydz. III KWMO Kraków, k. 35 - 42, mps., rps, org.*

* Nic nie wpisano

^a Poniżej odręcznie zanotowano: *Zatwierdzony na egz. 1przez płk. S[tefana] Gołębiowskiego dn. 12 III [19]80 r.*; poniżej adnotacji znajduje się odręczny, nieczytelny podpis funkcjonariusza

^{b-b} Fragment odręcznie, jednokrotnie przekreślony długopisem

^c Fragment nieczytelny

^d W oryginale błędnie zapisano ułoco

^e Odręcznie, ponad wyrazem zapisano: d-cy

^f W tle odręczny, nieczytelny podpis funkcjonariusza